



# SLOVENIJA

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Gosposka 12 — Narečnina četrtletna 15 din, za pol leta 30 din, za vse leto 60 din — Posamezna številka 2 din — V zamejstvo za vse leto 90 din — Poštništeček rač.: Ljubljana 16.176 — Rokopisov ne vračamo — Oglasi po tarifu — Izhaja vsakega 1., 11. in 21. v mesecu — Tiska tiskarna M. Hrovatin v Ljubljani

## Moč jasne besede

Da je politična misel v Jugoslaviji, prav posebno pa še v Sloveniji v sedanjem času, revna kakor cerkvena miš, to je nepoporečna stvar. Je pa še nekaj drugega. Ako danes v našem časopisju prebiramo politična razmotrivanja in razpravljanja o političnih vprašanjih in o političnih pojmih, se včasih nehote spomnimo na nekega profesorja, ki smo ga svoje dni poslušali na dunajski univerzi. O nekem strokovnem vprašanju nam je obrazložil in obnergal kar devet teorij in to na tak način, da smo na koncu dolgo ugibali, katero teorijo ima učeni profesor prav za prav za pravo. Nazadnje nas je rešil starejši tovariš, ki je povedal, da se iz predavanja to res ne more uganiti, da pa je to jasno povedano v profesorjevih skriptah, ki jih je tako treba tudi poznati. Tako je tudi pri naših časnikarjih; dostikrat je treba poznati njihovo drugačno stališče, da se more uganiti, kaj prav za prav hočejo.

Včasih mi zopet pri branju časopisov pride na misel tisti, ki je po prihodu od izpovedi pripovedoval, da je pač od začetka nekoliko preveč priznal, tako da je nazadnje res že komaj potajil.

Časi so resni. Potreba, da bi ljudje imeli o političnih vprašanjih prave pojme in pravilna mnenja, je velika. Lahko se zgodi, da časopisje, ki si domišljuje, da ima popolnoma na vrvi javno mnenje, izgubi moč. V tem primeru bo treba, da bodo ljudje samostojno zavzeli o vsaki stvari pravo stališče. Kako bodo to zmogli, če se sedaj vsi ti pojmi razlagajo megleno, nejasno in na debelo obdano s samimi pogojniki?

Treba je vedeti, da se ne sme nastopati s polresnico, kar je pri nas v časnikarskem področju tako priljubljeno in razširjeno. Vsaka samo na polresnica je tudi na pol laž. Na pol laži so pa bolj nevarne in škodljive kakor celotne laži, ker jih moremo veliko težje ločiti od resnice. V tem pogledu se pri nas v javnem življenju moralne odgovornosti vse premalo zavedamo.

Vsi smo prepričani, da bomo v bližnjih dnevih potrebovali odločnih, politično zavednih in značajnih ljudi. Takih ljudi pa ne bomo vzgojili z nejasnimi, na pol povedanimi sodbami, ravno tako ne s stališčem do najvažnejših političnih vprašanj danes takim in jutri zopet drugačnim. Tako nejasno pisanje je kakor nalašč in za potuho neznačajnejšem in koristolovcem. Ob takem pisanju dobijo vtisk, da je tako vse v tekočem stanju, da nič trdnega ni, da se vse lomi in da bo prišlo tako nekaj novega in je zato pač vseeno, ali se spuštujejo kaka načela ali ne, zato je edino pameten tisti, ki prizna kot absolutno vrednostno merilo čisti oportunizem. Za breznačelnne ljudi je nastopila res zlata doba!

Ivan Cankar je v svojem času še lahko napisal zgodbo o človeku, ki je izgubil prepričanje. Danes prepričanje sploh ni več stvar, s katero bi se v javnosti računalo, danes se prepričanje tudi omenja ne več. Sedaj je v veljavi pripadnost, zaupanje in disciplina. Priznamo, da je mogoče, da nastopajo dobe, ko tudi najspodobnejši politiki ne morejo doseči velikih uspehov, kakor lahko nastopijo dobe, v katerih najspodobnejši vojskovodje ne morejo doseči zmag. V vsakem času pa je mogoče pokazati politično sposobnost s pravo vzgojo za politično velika in močna dejanja.

Še ena stvar je, ki pri nas prinaša velikansko zmedo v politično pojmovanje. To so ljudje, ki so se zaleteli v Marxa in njegove teorije, pa jih niso do konca prebavili in doumeli in sedaj s to neprebavljeno miselnostjo more naše mlade ljudi in jih begajo.

Če hočemo boljše politično bodočnost, moramo postaviti zahtevo, da se povsod o političnih vprašanjih postavljajo jasne

## Britanska delavska stranka o vojni in miru

Britanska delavska stranka je vodila dolgo let politiko absolutnega pacifizma pod vodstvom Macdonalda, ki se je nazadnje zbližal s Chamberlainovim krilom konservativne stranke. Rajnki Macdonald je imel dobršno zaslugo, da je Anglija zamenjala svoje oboroževanje. Pozneje je delavska stranka revidirala svoje stališče in pogledala resnici v obraz, kakor vidimo iz posebne knjige, ki jo je izdala in ki v njej utemeljuje in pojasnjuje svoje stališče o sedanji vojni in novi ureditvi Evrope po tej vojni. Med drugim vsebuje knjiga vojni manifest delavske stranke in strokovnih zvez, izjave in govore načelnika stranke majorja Attleeya, njegovega namestnika Greenwooda, sedanjega notranjega ministra Morrisona (ki je bil dotlej londonski župan), profesorja Harolda Laskbira, voditelja delavske stranke v gornji skrbnici lorda Snella, deklaracijo stranke o napadu Sovjetske zveze na Finsko, program stranke o preobrazbi Velike Britanije v demokratično-socialistično vladavino in o načelih, na katerih naj se sezida nov, trajen mir v Evropi.

Stališče delavske stranke je važno posebno, odkar aktivno sodeluje v vladi Velike Britanije. Delavska stranka je dosegla padec Chamberlaina in stopila v Churchillovo vlado, brez novih volitev, brez sprememb v parlamentu, samo po zaslugi dejstva, da je postala zastopnica najmočnejšega činitelja, ki se imenuje v Angliji »javno mnenje«, ali kakor beremo v uvodu nemškega prevoda te knjige:

»Ker opozicija v političnem življenju Anglije predstavlja ne samo svojo stranko, temveč opozicionalno razpoloženje med ljudstvom, izvaja ona nekako »oblast brez odgovornosti«. Javno mnenje, čigar nosilka je opozicionalna stranka, lahko tako močno osvoji vso deželo, da ne more nobena vlada vladati proti njemu. Zato marsikdaj britanska vlada sprejme ideje in zahteve opozicije, ki jih je dolgo odklanjala in pobijala. Presenetljiv zunanje-politični preobrat konservativne vlade (v l. 1939.) in preosnova vlade z delavsko stranko kot enakopravno družabnico sta samo dva najnovejša zgodovinska primera v dolgi vrsti političnih preobratov v Veliki Britaniji.«

Angleški laburisti so miroljubna stranka, ki načelno odklanja vojno. Zakaj se je odločila, da sodeluje v tej vojni? Greenwood je v nagovoru na vse narode Velike Britanije kratko in jasno odgovoril na to vprašanje:

»Jaz sovražim vojno — kakor vi. Toda so stvari, za katere se moramo boriti, če je potrebno. Ena velika stvar je, za katero moramo zastaviti vse. To je svoboda. Vi veste, da je tako.«

Ne moremo podati celotnega vojnega in mirovnega programa, kakor ga je sklenila delavska stranka na svojem binškoštnem kongresu 1940. leta v Bournemouthu, ki jo je hkrati pooblastil, da stopi v vlado. Toliko lahko rečemo, da je ta njen program v skladu z njenimi osnovnimi načeli: angleški socializem korenini v izročilu angleške demokracije. Kakor je Angležu politična demokracija najbolj človečanski in najrazumnejši način političnega reda, tako se zdi angleškemu socialistu socializem najbolj človečanski in najrazumnejši način gospodarske ureditve; ta preureditev naj se uresničuje stopnjema, kakor je politič-

sodbe, da se uporabljajo odločno začrtani pojmi in da se spoštuje neka doslednost, da ne bo v vseh stvareh, ki jih imamo za važne, danes tako, jutri pa drugačno mnenje. Ravno naš list je nedavno tega prinašal najnovejšo politično zgodovino, ki je bila kar krvav dokaz politične nedoslednosti in spreminjanja mnenja o najbolj perečih političnih vprašanjih in zahtevah. Pobeljšanje v tem pogledu je naravnost nujno!

na demokracija stopnjema uresničevala državljanske pravice ljudi. In kakor je politična demokracija priborila vsem državljanom svobodo vere, prepričanja in enako pravico odločanja v občini in državi, tako si prizadevajo angleški socialisti za gospodarsko varnost in enakopraven delež vseh pri blaginji družbe.

Delavska stranka je proti maščevalnemu miru. Vse vojne stroške in povzročeno škodo nosi seveda napadalec. Zagotoviti je treba varnost vseh narodov. »Zato so prav manjši narodi, ker niso napadalni, najdragocenejši element v svetu narodov.« Metoda nasilja se mora opustiti kot orodje politike. Vojna se mora razglasiti za protizakonito in ustvariti se morajo poročstva, da se bo upošteval zakon tudi v mednarodni politiki. Posebej je treba zavarovati narodne, plemenske in verske manjšine. Zato se mora priznati neka skupna evropska avtoriteta. »Evropa se mora federirati, ali pa bo propadla.« Zato se mora preurediti tudi mandatni sestav nad kolonijami, da bo vsem narodom odprt dostop do surovin in zunanjih trgov. Da bo novi red držal in da si ga ne bo nihče upal nasilno kršiti, se mora ustanoviti »nova zveza držav, katere skupna avtoriteta bo v nekih ozirih odločala nad suverenostjo posameznih držav. Ta avtoriteta mora imeti tako vojaško in gospodarsko moč, da bo sposobna, da izsili mirno poravnavo vseh nesoglasij.« Da ne bo sosed prišel na misel, da napade sosed, mora imeti ta skupna armada posebno močno letalstvo, medtem ko se posamezne države čim bolj razorožijo, vojnega letalstva pa sploh ne smejo imeti. V zvezi s to skupno napravo bo treba uvesti tudi mednarodno nadzorstvo in sodstvo. Samo politične reforme še ne dajejo poročstva za mirno življenje in blaginjo narodov. Angleška delavska stranka pravi:

»Ako ostanejo narodi notranje razklani v »dva naroda«, ki ju ločijo velike razlike v premoženju in življenjskih mogočostih, potem ne more biti enotnega cilja. Trajen mir zavisi prav tako od socialne pravičnosti v okviru držav kakor od politične pravičnosti med državami.« Zato mora novi svet sloneti na osnovi demokracije

in socializma. O poti, ki vodi do socializma, pravi sklep stranke:

»Delavska stranka je socialistična stranka. Zato si prizadeva po novi ureditvi družbe v socialističnih oblikah. Toda njen socializem sloni na globoki veri v britansko ljudstvo in na odločnosti v boju za potrebno socialno preobrazbo na podlagi demokracije in pravičnosti. Zato odklanjamo vsako zahtevo po diktaturi, pa naj prihaja z desne ali leve strani. Naše stališče sloni na zaupanju v razum, ki vidi v jasno izraženi volji ljudstva edino odločilni vir oblasti. Dokler se ta volja v vsej deželi priznava, smo prepričani, da je parlamentarna demokracija tista pot, po kateri pojde ljudstvo mirno od dobičarskega do socialističnega družbenega reda. Večina naroda ima pravico, da je gospodar v svoji hiši. Socialistična Velika Britanija je ideal, ki se da uresničiti še v naši dobi. Kajti mi si prizadevamo za red, v katerem bodo imeli vsi pravičen delež pri narodnem premoženju in v katerem bodo bistvena proizvodna sredstva v posesti skupnosti.«

Pogoj za uresničevanje teh idealov je pa seveda najprej vojaška zmaga.

Dosledno svojemu stališču je angleška delavska stranka obsodila politiko Moskve pred in med sedanjo vojno, posebno njen napad na Finsko:

»Britanske strokovne organizacije in delavska stranka gledajo z največjim gnusom in grozo na neizvzani napad sovjetske vlade na malo državo, s katero je bila sklenila nenapadalno pogodbo... S tem je sovjetski imperializem sam očitno razodeel, da uporablja iste nasilne metode..., proti katerim se je v sedanji vojni strnil britanski delavski razred.

Britansko delavsko gibanje čuti najgloblji prezir do akcije sovjetske vlade, ker je bila prav ona tista, ki je trdila, da vodi svetovno delavsko gibanje, da varuje pravice narodov proti zatiralcem, da zastopa socialistična načela in da varuje mednarodni mir.«

Očitno je torej britansko delavsko gibanje s tem izpovedalo svoje prepričanje, da nima boljševizem nobene zveze več s socializmom in demokracijo, temveč je celonjun nasprotnik. C. P.

## Nenasitni centralisti

Kaj rado se nam očita, da v svojih stavkih proti belgrajskemu političnemu in gospodarskemu centralizmu pretiravamo in ga slikamo hujšega, kakor pa je v resnici. Proti takšnim očitkom je pogosto težko nastopiti z direktnimi dokazi, ker znajo centralisti svoje prave namene vedno prikrivati in oviti v kakšna lepa gesla. Sem pa tja se pa le zgodi, da narave ne morejo prikriti in jo pokažejo v pravi luči. Nekaj takšnega se je dogodilo »Bioskopskemu glasniku«, ki je pod naslovom »Selitev filmskih podjetij iz Zagreba v Belgrad« dobesedno prevedeno napisal tole:

»Že od nekaj je bilo čudno, da je večina filmskih zavodov in ustanov imela svoj sedež v Zagrebu. Belgrad je prestolnica Jugoslavije, tu so vsa ministrstva, Narodna banka, Državna filmska centrala, Centralni presbiro in cenzura, a kljub temu je imela večina filmskih zavodov (vsi ameriški brez razlike) svoj sedež v Zagrebu ter so svoje kupčije in opravke v prestolnici opravljali s pomočjo enega ali dveh uradnikov.

»Zadnji čas pa opažamo, da se filmski zavodi selijo iz Zagreba v Belgrad, kar je naravno in na svojem mestu. Prvi se je preselil zavod gg. Kadmona in Nahmijasa »Avala«, katerega lastniki se ne morejo pritožiti, da so se zmotili s svojo odločitvijo. V pričakovanju preselitve drugih za-

vodov sta bili odprti podružnični pisarni »Foca« in »Warner Brosa«. Podjetje »Metro« pa je najelo svoje prostore v palači »Albanija«. Zaradi ureditve podružničnih prostorov je bil te dni v Belgradu ravnatelj M. G. M. g. Sam Bekeris. Pričakuje se, da bo tudi »Paramount« odprl svojo podružnico, ker so od »velike četverice« (Big four) že trije v prestolnici. »Nikakor pa ne razumemo, zakaj ostaja samo pri tem. Zakaj se ne prenesejo v Belgrad celotna podjetja, ko so vezana na prestolnico ne samo v pogledu administrativnih opravkov, temveč tudi v pogledu kinematografov, ki delajo v državi največji promet, kakor tudi na največje jugoslovanske dnevnike in močno radijsko postajo.«

Sestavek je jasen in ne rabi nobenega pojasnila. Potrjuje na tako nazoren način vse, kar smo že pred leti pisali o čaršijski miselnosti, da si boljše slike o vsem skoraj ne moremo predstavljati.

Zaradi predmeta samega, ki ga sestavkar obravnava, dodajamo nepoznavalcem razmer v pojasnilo, da kinografski podjetniki v Belgradu prav dobro vedo, da so si vsa filmska podjetja od nekaj izbrala za svoj sedež Zagreb, ker je bilo to mesto nesporno središče kinematografskih podjetij, katerih v južnih krajih ob ustanovitvi naše države niti še poznali niso. Glede omenjenih lastnikov filmskega zavoda »Avala« gg. Kadmona in Nahmijasa



omenjamo, da sta to prva Srbijanka judovske vere, ki sta se začela baviti z izposojevanjem filmov. Pri svoji trgovski brihtnosti sta seveda svoje dni spoznala, da Belgrad ni primerno središče za sedež takšnega podjetja. Zato sta tudi svoj zavod ustanovila v Zagrebu in tukaj poslovala nad 10 let ter si tukaj napravila lepo premoženje.

Sele sedaj, ko se je Belgrad iz malega balkanskega mesteca razvil v veliko moderno mesto ter dobil večje število velikih kinematografov, sta ta dva gospoda čutila potrebo, da se vrneta v svoj rojstni kraj. Pri njuni odločitvi pa je najbrž igral tudi občutno vlogo strah pred protijudovskimi ukrepi, ki so se svoje dni pripravljali tudi v naši državi. B.

# Vojna in politika

## Med Italijo in Anglijo.

Italijani in Angleži imajo sedaj takorekoč že tri bojišča. Prvo bojišče je Albanija, kjer v izdatni meri podpirajo Angleži Grke. Na tem bojišču ovirajo vremenske razmere večje boje in iz poročil je videti, da so se vršile zadnji čas samo manjše praske.

Na afriškem obrežju Sredozemskega morja oblegajo Angleži Tobruk in pripovedujejo, da Italijanom primanjkuje vode. Na italijanski strani poudarjajo, da je obramba Tobruka lažja in uspešnejša, kakor je bila obramba Bardije.

Najvažnejša novica pa je, da so Nemci postavili oporišča za zrakovno vojno na Siciliji. S tem so prišli Italijanom zelo učinkovito na pomoč, obenem pa so takorekoč postavili drugo fronto v nasprotju s stališčem Hitlerjevim, da se morajo Nemci predvsem izogibati vojni na dveh frontah. Pričakovati je, da bo ta vojna v zraku povzročila znatne izgube na obeh straneh, seveda v pretežni meri na materialu. Prav zadnje dni so poročali o večji delavnosti v Abesiniji. Abesinija je za italijanske vojskovodje eno najtežjih vprašanj, ker je takorekoč popolnoma odrezana od domovine, vendar so doslej Italijani to vprašanje precej spretno reševali. Sedaj bo to vprašanje postalo seveda še neprijetno težje.

## Amerika in vojna.

Roosevelt vztraja na osnovi svoje zunanje politike, da je treba do skrajne mogočnosti povečati pomoč Angliji in voditi politiko močne roke nasproti Japonski. Zadnje dni smo slišali zelo zanimive izjave na kongresu, ki bo izglasoval očitno Rooseveltu za to potrebna najširša pooblastila. Zanimivo je, da se je izrekel v zadnjem govoru za najkrepkejšo pomoč Angliji bivši poslanik Rooseveltov v Londonu — Kennedy, glede katerega so prej mnogi mislili, da je prišlo do nesoglasja med njim in Rooseveltom ravno zaradi tega, ker je bil Kennedy zoper pomoč Angležem in da je zato resigniral na mesto poslanika, da bi agitiral v Ameriki proti tej politiki.

## Bolgarija in vojna.

V ospredju vsega zanimanja na Balkanu je še vedno Bolgarija. Pred kratkim smo

poročali o debati v sobranju, iz katere je bilo razvidno, da je pritisk na Bolgarijo velik, da so mnenja deljena, da pa je vendar večina in tudi voditelji za ohranitev miru do skranosti. Zadnji teden je bila objavljena izjava voditeljev vseh razpuščenih političnih strank, ki poudarja odločno voljo bolgarskega naroda za mir in proti vsakim poskusom za tveganje kakšne nove vojne. Razumljivo, da so s to izjavo tudi naši ljudje zadovoljni.

## Vodilo turške politike.

Turčija vztraja pri politiki, kakor jo je zasnoval veliki reformator Kemal paša, ki je rekel: »Turek ima čast in ponos; je sposoben in nadarjen. Tak narod rajši pogine, kakor pa da bi živel kot suženj. Torej — neodvisnost ali smrt!«

## Politika demantiranja.

Moskva vodi svojo zunanjo politiko, kakor ji kaže njena notranja moč, ki jo v Moskvi sami najbolj poznajo. Predvsem skrbi za to, da ostane v dobrem razmerju z Nemčijo, s katero je v novem letu podpisala štiri nove pogodbe. Čustveni prijatelji pa pripisujejo »veliki neznaniki« politiko, kakor si jo želijo po svojem čustvovanju. In ti prijatelji spravljajo Moskvo v neprijeten položaj, da mora neprenehoma preklicevati njihove fantazije.

Tako je morala tudi novo leto začeti z demantiranjem in povedati, da neke Stalineve napovedi ne veljajo za leto 1941., temveč da so bile mišljene za leto 1938.

Pa so prijatelji napovedali bojni pohod Rusije na Romunijo in že je morala Tass spet povedati, da ji ni nič znanega o tem.

Pa prijatelji niso mirovali in so rekli, da ustje Donave zahteva Moskva zase. In Tass je spet prekalal, da nič ne ve o tem ustju.

A prijateljem še ni šlo v glavo, da bi stvar kar tako potekla, in so se spomnili, da je poslanik Lavrentjev odpoklican v Moskvo, in Tass je že drugi dan sporočila, da »je pooblaščen demantirati to vest kot izmišljeno«.

Tako prijatelji venomer fantazirajo, v Moskvi pa demantirajo. Ker v Moskvi ne žele, da bi prijatelji vedeli, kaj vse Stalin počne, povedo samo, česa ne dela, in tako prijatelji prav nič ne vedo, kaj dela.

# ZAPISKI

## Ali ni malo spodrsnilo?\*

Novoletna »Delavska pravica« ima načelno uvodnik »V novo leto, v novo dobo«, pod katerim je podpisan urednik — pa ne z imenom. V tem sestavku sta za nas zanimivi dve ugotovitvi. Izrečno ugotavlja najprej, da bi bilo nesparteno govoriti o nekkih posebnih slovenskih ciljih ali nalogah. Torej izpoved čistega internacionalizma. Druga ugotovitev je, da so majhni in kratkovidni račun tistih, ki vidijo rešitev slovenskega naroda v zmagi enega ali drugega labora v sedanji vojni, ker bo nujno prišlo do diktature proletariata. Jasno je, da misli člankar na nujnost svetovne revolucije in da stavi vse na to karto. Ker vemo, da je doslej krščansko delovno ljudstvo, kot čigar glasnik se predstavlja »Delavska pravica«, med vsemi delavskimi organizacijami najbolj odločno zastopalo slovensko stališče in se je vneto borilo proti izključitvi iz katoliške skupnosti, menimo, da s tem glasilo, katero smo šteli za zvestega sobojevnika v boju za slovenstvo in demokracijo, ni dokončno zapustilo bojišča, ampak da je to samo neroden spodrseljaj.

## Spet kedaj Štrigova

»Obzor« od zadnje nedelje spet uvodnikuje zaradi Štrigove, hrvaške občine, ki je bila za časa jugoslovenskega centralizma ločena od Hrvaške in dodeljena dravski banovini, torej ne Sloveniji, kar naj za vsak primer spet poudarimo. Našim bralcem je sicer to vprašanje dovolj znano. A znano jim je tudi, da sicer zahtevajo Hrvatje svojo občino nazaj, da pa se nič ne zmenijo, da bi dali tudi tiste slovenske občine nazaj, ki jih je prav isti nacionalni centralizem odcepil od Slovenije in dodelil prejšnji savski banovini. Slovenci smo Hrvatne na te naše ljudi res že dovoljkrat opozorili, tako da ne morejo biti več v dobri veri. In prav zato se nam zdi ta dosledni molk, kadar gre za naše pravice do njih, in to dosledno vpitje, ko gre za njihne pravice do nas, več kakor nelojalno — čisti imperializem v miniaturni. Namesto da bi stvar uredili pošteno in pravično, sejejo ti miniaturni imperialisti prav po nepotrebnem spor med nas in Hrvatne. Kakor da bi res ne bilo večjih stvari!

»Odgajali so nas za potuhnjene bedake, za breznačajne uradnike in vendarle so pričakovali za ta trud hvaležnosti!«

Janez Trdina

## Diktature in demokracije

Drin je zapisal v svojem uvodniku v 12. številki »Slovenca«:

So diktature, v katerih je narod bolj svoboden, enakopraven in zadovoljen kakor v najbolj slavljeneh demokracijah.

Bo že treba, da nam Drin imenuje tiste diktature, pod katerimi so ljudje popolnoma svobodni, in pa »najbolj slavljene demokracije«, v katerih so ljudje manj svobodni.

## Obremenjeni mali človek

V knjigi »Industrija Jugoslavije od leta 1918. do 1938.« beremo tele podatke o davčni obremenitvi nekaterih izdelkov:

	Vrednost proizvodnje v l. 1938.	Posredna davčna obremenitev	Vrednost izdelkov na tigu
sladkor	291.7	588.6	878.3
kvas	32.6	29.2	61.8
jedilno olje	149.0	32.3	181.4
čokolada	50.7	8.7	59.4
bonboni	40.8	4.9	45.7
riž, oluščeni	79.8	13.6	93.5
očetna kislina	32.6	29.2	61.8
pivo	115.6	88.3	204.1
alkohol	86.5	207.6	294.1
bencinska mešanica	60.5	66.6	127.1
petrolej	24.1	39.1	63.2
milo	95.8	23.9	119.8
soda	32.9	10.9	43.8
papir	254.2	28.2	282.4
obutev	230.4	41.4	271.8
cement	160.9	112.1	273.0
električna energija za razsvetljavo	1215.1	303.8	1518.9
za pogon	1104.7	88.4	1193.1
v vsem	4058.4	1715.3	5773.8

Pri tem naj samo še ugotovimo, da se je užitina na nekatere izdelke med tem že občutno povečala, tako na primer za sladkor, to najvažnejše živilo posebno delavskih slojev. Kdor zgorajšnji pregled dobro preuči, posebno seveda z ozirom na porabnika, ta tudi lahko vidi, kateri sloji prebivalstva so z javnimi dajatvami najbolj obremenjeni.

## Poglavje o samozavesti in suženjskem duhu

»Koroški Slovenec« priobčuje seznam slovenskih vojakov, ki so bili odlikovani zaradi hrabrega bojevanja za Veliko Nemčijo, potem pa pravi, da bodijo njihova imena »živ dokaz, da naše ljudstvo slej ko prej ohranja svojo samozavest in da v njegovem srcu ni prostora za suženjskega duha«.

## „Goljufi pod narodno zastavo“

Z novim »ljudskim kruhom« so povsod nezadovoljni. Obeta se pa še slabše — pomanjkanje kruha. »Hrvatski dnevnik« opravičuje pri tem dejstvu oblasti, češ da iz pomanjkanja čuta za pravilno organizacijo in razdelitev ne izvira glavno zlo, temveč da je »kal vseh neprijetnosti« v ljudeh, ki sodelujejo pri prehrani prebivalstva kot posredovalci pri razdeljevanju ali pa predelavi živil. Morala teh ljudi, ki so se neprenehoma trkali na prsi in se šopirili s svojim rodoljubljem, prihaja šele zdaj do pravega izraza. To so ljudje, ki prodajajo lepenko za opanke in čevlje, pesek namesto moke, prah namesto soli itd. To je sloj goljufov, ki žive od same goljufije. Za nekatere ljudi ni nič bolj prikladno, kakor goljufati pod narodno zastavo.

To so odkritosrčne besede. Vprašal bi človek samo, zakaj ne nastopijo pro takim ljudem, temveč še marsikoga od njih javno pohvalijo, da je »daroval za zimsko pomoč« kako staro blago, ki se mu ga je zdelo vendarle nerodno prodajati?

## Za odpravo proste žganjekuhe

V obzorniku »Delo proti tuberkulozi« piše dr. Tomaž Furlan med drugim:

Kar nas uničuje kot narod je predvsem žganje. Kaj pomeni tistih nekaj mrtvecev — naj so še tako obžalovanja vredni — v primeri z izroditvijo, ki jo povzroča žganje. Celi okraj so prave puščine na kulturnem zemljevidu naroda, pustinja, ki jih je povzročilo žganje. Obseg teh puščin ni vedno istoven z vinorodnimi kraji. V dokaz nam služi vinorodna Prekija, ki nam je rodila velike može. Dalmacija je vsa vinorodna, pa tvori visoko kulturno postavko v življenju hrvaškega naroda. Dalmacija ne prideluje žganja. Dalmatince pije vino vedno

kot pripomoček prehrani: olje, ribe, vino. Na Slovenskem pa poje žganje svojo pogrebno pesem že skozi dolga stoletja. Otroci so v pijanosti spočetli, v pijanosti rojeni, z žganjem dojeni in nato skozi vse življenje z žganjem zalivani. Idiotizem in kretnizem celih pokrajin je nasledek takega stanja, delirium; tremens in alkoholne psihoze v takem obilju, da nam vse dozidave pri blaznicah ne morejo rešiti vprašanja: kam z norci?

Kdor je ta dejstva dobro premislil, si mora osvojiti naš minimalni program glede odprave proste žganjekuhe.

Mi smo že nekajkrat pokazali nato, da bi bilo zaradi duhovnega in telesnega zdravja našega naroda neizogibno, omejiti kuhanje žganja. Saj bi prav za prav ne bilo treba drugega, kakor vrniti se k prejšnji zakonodaji, ki proste žganjekuhe sploh ni poznala, pa jo kvečjemu še nekoliko poostri. Država bi pa pri tem dobila še primerne dohodke in nazadnje se na način, ki je najbolj pravičen: obdavčila bi se strast, škodljiva tako za posameznika kakor za družbo, zato bi bila pa dana mogočost, da se znižajo druge dajatve. Pri tem bi spet kedaj pokazali na primer obremenitve, ki zadeva najbolj revne ljudske plasti, med temi pa spet najbolj tiste, ki imajo velike družine, namreč na obdavčenje obleke in sladkorja. Kaj če bi se te dajatve odpravile, ali vsaj znižale na znosno mero, namesto njih bi pa obremenili žganjekuh?

Odveč je pri vsem tem pripominjati, da se moramo seveda nacionalnemu centralizmu zahvaliti, če imamo tako zakonodajo. Kajti ravno centralizem je odpravil naše prejšnje zakone, ki so žganjekuh z javnimi dajatvami obremenjevali.

Prav tako je odveč razlagati, da je samo v odpravi unitarizma rešitev.

**Smučarji!** Vneto kožo hladi Gregoričev »BOROSAN«. Zahtevajte brezplačen vzorec v drogeriji Gregorič, Ljubljana, Prešernova 5

## Kaj pišejo listi

### Dr. Lazar Marković o dr. Korošču

»Slovenec« z dne 16. letošnjega januarja priobčuje sestavek »Dr. Anton Korošec v Zenevi«, ki ga je napisal minister dr. Lazar Marković za splitsko »Novo dobo«. Dr. Marković omenja različne misli, ki smo jih slišali ob Koroščevi smrti, glede katerih pravi:

Zlasti naglašajo to, da je bil dr. Korošec odločen in ognjevit zagovornik slovenske narodne samobitnosti. Če se to naglašja kot njegova glavna odlika, bi se s tem ne mogel strinjati. Sodin, da bo zgodovina, ko se bo davila z življenjem in delovanjem dr. Korošča, glavne črte njegove politične duhovnosti poiskala na drugi strani. Zdi se mi, da je dr. Korošec prav zato tako velik državnik, ker je samobitnost Slovenije imel za vprašanje, ki je sicer važno, ki pa za prihodnost našega naroda vendarle ni glavni življenjski problem. Dr. Anton Korošec je v močni Jugoslaviji, ki naj enak obsega Srbe, Hrvatne in Slovence, ki naj jih nosi ena državna volja, videl pravo pot in edino pravilno smer naše splošne državne in narodne politike. Dr. Korošec si samobitnosti Slovenije nikoli ni tako mislil, da bi ta zmanjševala ali slabila jugoslovansko državo, marveč jo je imel kot zahtevo po upravnih avtonomijah, da bi uprava bila čim bolj koristna in praktična.

Ves čas od zedinjenja pa do zadnjega sem imel priliko pogovarjati se z dr. Korošcem o več narodnih in državnih vprašanjih. Imel sem priliko slišati tudi njegove najintimnejše misli, zlasti ob času našega skupnega boja, ko je bil interniran in ko sem ga kot prijatelj obiskoval ter mu dajal upanje v boljše dni. Iz tega časa in opazujoč vse njegovo delovanje, sem prišel do prepričanja, ki sem ga gori omenil in ki dokazuje visoke državniške sposobnosti tega slovenskega rodoljuba in politika. Pogled dr. Korošca je bil mnogo širši, kakor pa je Slovenija.

## Preureditev sveta po vojni

Nova ureditev sožitja narodov po vojni je nekaj, s čimer se čedalje bolj vneto in stvarno ukvarjajo angleški listi. Značilen je v tem pogledu posebno sestavek, ki ga je priobčil dne 9. t. m. v »Timesu« njegov diplomatični sodelavec, in ki je po pravici zbudil nemajhno pozornost. Poleg drugega pravi:

Dogodki 1940. leta so ljudi povsod prepričali, da ni več mogoča vrnitev v preteklost. Stari red, kakor je obstajal pred Hitlerjevim napadom, je padel prav tako nepreklicno, kakor so svoje dni pometle Napoleonove vojske

\* Iz tehničnih razlogov ni mogel iziti ta zapisek v zadnji številki.



ostanke fevdalizma. V tej načelnosti leži najmočnejše nasprotje med to vojno in ono od 1914/18., obenem pa tudi najmočnejše upanje, da pride boljše razumevanje in trajnejša uređitev kakor 1919. leta. 1914. leta je izbruhnila vojna in uspevajočem in dobro urejenem svetu in zato je bilo nekaj opravičila, gledati nanj in ga miselno sprejeti kot nepomemben izrastek v razvoju omike, ki ga je treba sovražiti. Zdelo se je mogoče, ko bodo premagane moči sile, vrniti se k prejšnjemu življenju, ki se je v celoti zdelo kot dobro življenje. Zdaj pa ne more biti več gledanja nazaj. Povsod v Evropi in tudi na drugih celinah revolucionirajo zahteve vojne življenja in mišljenja, in mi Angleži smo pripravljani, iti po teh novih potih, da spolnimo zahteve miru. Sklenjeni mir nam bo naložil dolžnost, da mislimo dalje na prihodnost, in posameznik bo moral kakor v vojni postaviti samega sebe in svojo posest v službo občestva. Narod sam bo pa našel svoje mesto v široko zasnovanem občestvu vseh narodov. Skupna organizacija, ki dela prijatelje in zaveznike odvisne enega od drugega, more biti edini odgovor na Hitlerjev red, ki se hoče opirati na diktat ene same sile.

Pridobitev oporišč za ladje in letala na britanskem ozemlju zahodne poloble s strani Združenih držav je praktičen primer zato, kaj razumemo kot »medsebojno odvisnost«... Na-

loge obnovitve ne bodo nič manj zahtevale skupnih gospodarskih načrtov in skupne gospodarske politike kakor učinkovito izvedbo vojne. 1919. leta je bila poglavitna napaka, da smo po premirju začeli opuščati zavezniško gospodarsko sodelovanje. Ta napaka se ne sme ponoviti in se ne bo ponovila. Evropske meje so bile pomene. Čez Atlantsko morje smo naredili most in takih stvari ne smemo razdreti.

To je najvažnejši nauk iz razvoja na obeh straneh Atlantika in on je najkoristnejši kazipol za obnovitveno delo. Naše misli se morajo bolj in bolj ukvarjati z »novim redom« na svetu in ne samo v Evropi.

»Na dva profesorja so imeli poglavarji sum, da sta skrivna patriota. Z enim njih začnem v sedmi šoli govoriti po domače: mož obledi, zaškriplje z zobmi in me zavrne jezno po nemško: »Nesramnež, ali ne veste, da je šolski jezik nemški?« — In take reve smo še spoštovali za domoljube!

Janez Trdina

## KULTURNI PREGLED

### Spet nekaj o naši glasbeni kritiki

Lansko leto smo že nekoč v »Sloveniji« opozorili na nerensost nekaterih glasbenih poročevalcev v ljubljanskih dnevnikih. Ocenjevali so takrat v poročilu o nekem koncertu skladbe, ki na tem koncertu sploh niso bile igrane. Mislili smo, da bo naša opozoritev kaj zalegla, pa kakor je videti, je ostalo vse pri starem. Kdor piše ocene o umetnostnih dogodkih v časopise, hoče s tem pokazati, da stvar razume, da pozna umetnine, o katerih poroča ter da je zmožen pretehtati umetnikovo osebnost. Take so vsaj v splošnem ocene v umetnostnih zadevah v naših revijah, čeprav so večkrat preveč enostranske in subjektivno podčrtane. Pri nekkih dnevnikih časopisih, ki izhajajo v Ljubljani, je pa stvar čisto drugačna. Posebno neki ljubljanski dnevnik priobčuje glasbene ocene, pri katerih gre človeku na smeh, kadar jih bere, ker razodevajo pisalčevu pošteno nepoznanje stvari, o kateri izreka sodbo.

Pred kratkim je namreč v Ljubljani priredila klavirski koncert hrvaška pianistinja Branka Musulinova. Igrala je skladbe, ki so na mnogih sporedih in smo jih tudi v Ljubljani — posebno v zadnjih letih — že večkrat slišali. Že srednje izobraženemu diletantu so te skladbe tako znane, da jih že pri prvih taktih spozna, čeprav sporeda sploh ni pogledal. Samo glasbenemu »strokovnjaku« tega ljubljanskega dnevnika se očitno še zdelo ni, za katere skladbe da gre. V tiskanem sporedu je namreč bilo nekaj tiskovnih napak in nejasnosti, tako da je samo tisti, ki glasbenega knjištva prav nič ne pozna, lahko nasedel tem napakam, zanašajoč se na besedilo sporeda. Tu je bila zanjka, v katero se je vjel tisti, ki v glasbi ni doma, tisti pa seveda ne, ki se v glasbi vsaj nekaj spozna. Gre za sledeče:

Glede Beethovne sonate, ki jo je Musulinova igrala, je v tiskanem sporedu nekoliko nejasno navedena številka tega dela, tako da je mogoče brati III ali pa tudi III. Kritiki omenjenega dnevnika je na svojo nesrečo bral to številko kot III in jo v svojo oceno tudi prevzel. Vsak pa, kdor količkaj pozna Beethovna, ve, da je to nesmisel, kajti sonate s številko 3 ali III sploh ni. To samo na sebi še ne bi bilo nič hudega. Je pa to važno za dejstvo, da vsak glasbeno povprečno izobražen človek pri prvih taktih te sonate spozna, da nikakor tu ne gre za eno izmed Beethovnovih mladostnih del, ki imajo začetne številke, temveč za delo iz njegove zadnje ustvarjalne dobe. Dela iz prve in zadnje Beethovne dobe se pa tako korenito in tipično ločijo med seboj, da mora vsak, kdor se le količkaj ukvarja z glasbo, takoj spoznati, kam da spadajo. Zato je tudi vsak poslušalec koncerta Musulinove to številko bral za III, ki je delo iz Beethovne zadnje dobe, takoj ko je umetnica začela igrati to skladbo. Samo naš ljubli kritik tega ni vedel, slepo je prevzel številko III, in tudi napačno navedbo iz sporeda, da je sonata spisana v e-molu, ter je s tem dovolj jasno pokazal, da tega dela sploh ne pozna. Kako je mogel potem napisati, da je tehnika umetnice ravno pri tem delu prišla do popolne veljave? Kaj ta kritik sploh ve o tehniki te sonate?

Če kdo, ki javno daje glasbene ocene,

vsaj površno ne pozna Beethovna, potem res ne vemo, kaj je vredno poznati in kaj naj sploh pozna.

Omeniti moramo nadalje napačno oznamilo v sporedu Bachove skladbe s »Partita«, kar je ta kritik tudi prevzel v svojo oceno. Pravilno se ima namreč glasiiti »Partita«, ki jih je Bach več spisal za klavir. Nekteri uporabljajo tudi francosko oznamilo »partie«, to pa zelo redko, v navadi je oznamilo »Partita«. Ali je gospod kritik o tem že kdaj kaj slišal?

V tiskanem sporedu koncerta Musulinove je tudi napaka glede Ravelove skladbe. Namesto pravilno »Oudine«, je navedeno »Ondino«, kateri izraz seveda ničesar ne pomeni. Samo naš ljubi kritik ima tudi to napako sporeda za pravilno in jo navaja v svoji oceni.

Napačno sta bili v omenjeni oceni podani tudi oznamila obeh Debussyjevih skladb; Brugeres sploh ničesar ne pomeni, ampak se pravilno glasi Bruyères (skladba in 2 dela preludijev). Prav tako je napačno napisana skladba »Jardins sous la pluie«. Če gre tu res za same tiskovne napake ali pa za neznanje kritika, nam ni mogoče dognati, vendar spričo vsega ostalega odločitev ne bo težka.

Zakaj pri Chopinovi študiji, ki jih vendar igrajo na vsakem klavirskem koncertu, kritik ni natančneje označil, katere so bile? Kajti domnevati bi bilo, če že Beethovna ne pozna, da bo vsaj Chopinu bolj kos. Tako je pa kar na splošno iz sporeda prepisal, da je Musulinova med drugim igrala študijo v f-molu, pa bi moral g. kritik vsekakor vedeti, da obstajata dve študiji v f-molu. Kot vesten kritik bi moral vsaj to navesti, katera je bila igrana, ker to zanima vsakega glasbeno izobraženega človeka, ki ni imel priložnosti, da gre h koncertu, da izve iz ocene, kaj je bilo tam igrano.

In če na koncu kritik pravi, da je Musulinova dodala še 3 skladbe, tudi to ni res, ker je dodala 4 skladbe. To so skladbe, ki so vsesplošno znane. Zakaj jih vendar g. kritik ni natančneje označil, ker bi ravno s tem najlepše dokazal svoje glasbeno znanje.

S temi svojimi vrstami smo hoteli pokazati, na kak površen in diletantovski način pri nas obravnavajo stvari, ki zanimajo javnost, in ravno tam, kjer bi bilo potrebno pokazati strokovno znanje.

Omeniti pa moramo pri tem res prvovrstne, vseskozi osnovane ocene instrumentalnih koncertov, ki jih priobčuje g. prof. Škerjanc. Te ocene so na tisti višini, kakor so v svetovnem časopisju. Naj bi si tudi drugi pisci vzeli te njegove ocene za zgled, da ne bi imeli v dnevnem časopisju prostora ljudje, ki vzbujajo s svojim nestrokovnim pisanjem samo smehljaj.

Prirediteljem koncertov pa priporočamo, da malo bolj pazijo na natančna oznamila skladb na sporedih, — ne mogoče zaradi občinstva, ki je glasbeno zadosti izobraženo, da napake takoj opazi, — temveč zaradi takih kritikov, kot smo spet enega izmed njih danes predstavili, da ne bodo preveč pokazali svojega strokovnega neznanja, in da tudi drugi ljudje o nas Slovincih ne bodo imeli preveč slabega mnenja.

X. Y.

## Kaj je in naj bo s slovensko umetnostno zgodovino

V »Slovencu« z dne 5. I. t. l. je slikar Fran Tratnik priobčil sestavek »Dr. Anton Korošec — ustanovitelj naših kulturnih ustanov«, v katerem je malo opisal prizadevanje za ustanovitev Slovenske umetnostne akademije in omenil, da mu je pred meseci sporočil po nalogu prosvetnega ministrstva dr. Korošca načelnik oddelka za umetnost, da bo v prihodnjem državnem preračunu vstavljen znesek za slovensko umetnostno akademijo. Če se bo to zgodilo, bi bil napravljen prvi korak za slovensko visoko šolo za oblikujočo umetnost. Z njo bi pa bila zadelana zadnja vrzel slovenskega najvišjega šolstva.

V Ljubljani so že pred nekaj leti začeli neki ljudje s pripravami za slovensko umetnostno visoko šolo. Pustimo vprašanje, če so delali te priprave res za to spodobni ljudje in če je delo, ki je dosedaj izvršeno, v resnici tako, da bi imela slovenska umetnostna akademija resno kakovost, zaenkrat na strani. Poudariti pa moramo, da je treba pri nas, bolj kot drugod, jemati naše kulturne in posebno še najvišje kulturne zavode skrajno resno in da bi bil tisti, ki bi videl v njih le kakšen osebni dobiček, največji škodljivec slovenske stvari. Marsikakšna napaka je bila že zagrešena pri naših vrhovnih kulturnih ustanovah, včasih tudi zaradi naglice, s katero so bile ustanovljene, da so prišli zraven ljudje, ki bi se sanjati ne mogli, da bi dobili kje drugod za narodno kulturo tako važna mesta. Če naj ima naše duhovno prizadevanje res pomen, mora dosegati vsaj tisto, če ne višjo raven, kakor je pri naših sosedih. Mali narodi morajo in tudi morejo v duhovnih ustvaritvah tekmovali z velikimi le po kakovosti!

Slovenska visoka šola za umetnost bo imela odločilni vpliv na prihodnji razvoj naše oblikujoče umetnosti. Naša oblikujoča umetnost ima pa izročilo, ki je zrastle iz osnov velike zahodnoevropske oblikujoče umetnosti in je otrok te umetnosti že v predbaročnih, v baročnih in poznejših časih prav do moderne oblikujoče umetnosti. Že naši baročni umetniki so pili iz studencev najvišje umetnosti tistih časov, prav tako pa tudi naši sicer redki boljši slikarji v 19. stoletju, ravno tako pa tudi slovenski impresionisti. Tisto, kar je bilo pri nas v slikarstvu in kiparstvu ustvarjenega res kvalitetnega, je bilo slovensko, pa tudi svetovljansko obenem. Prav zaradi naših tesnih stikov s središči evropske oblikujoče umetnosti je že v preteklih stoletjih v Sloveniji bila oblikujoča umetnost visoko nad oblikujočo umetnostjo na Hrvaškem, kamor so hodili v 17. stoletju ustvarjati slovenski slikarji. Janez Wolf in oba Šubica in drugi so rastle tudi na Duaju, v Italiji, v Parizu in v Pragi, slovenski impresionisti pa v Monakovem. V zvezi z drugimi umetnostnimi središči so zrastle v višino tudi že stari Flameci oziroma Holandci in Nemci.

Po l. 1918. smo pa postali Slovenci bolj ali manj v kulturnem razvitku navezani sami nase, popolnoma pa v zadnjih letih in ni nemožne, da bomo v prihodnjih časih še bolj. Vkljub temu pa, naj se zasučejo stvari tako ali tako, moramo skrbeti z vsemi močmi za to, da naša kulturna raven ne bo padla, ampak da bo postala višja, kakor je bila v preteklih časih. To doseči seveda ne bo lahko. Naša kulturna zapoved mora biti taka, da ustvarjamo sami iz sebe, da ohranimo in razvijamo svojo popolno samobitnost od konca, in to s pomočjo tistega, kar se bomo naučili v kulturnih središčih takih večjih narodov, ki stoje kulturno še višje kot mi sami!

Najvišji slovenski učni zavod za oblikujočo umetnost moramo torej dobiti in od te zahteve ne smemo odnehati. In to že zaradi tega ne, da ohranimo tudi v oblikujoči umetnosti svoje izročilo in svojo samobitnost!

»Čašo službenega pelina sem moral izpiti do dna, do zadnje kaplje. Dandanašnji ob toliki izpremenljivosti politike imajo poštenjaki sveto dolžnost, da odvračajo od javne službe mladeniče s prepričanjem. Izmed sto tistih, ki si iščejo kruha vnji, bi za devetdeset bilo boljše, da se jim naveže mlinski kamen na vrat in se vtope v globočini morja. — V tem preganjanju sem spoznal uradniško npravnost. V prevažni reči se je podpisalo zoper mene za krive in lažne priče devet mojih kolegov.«

Janez Trdina

V Belgradu je že poldrugo leto umetnostna akademija, za katero daje državna blagajna velike zneske. Na njej je nastavljenih pet rednih in trije izredni profesorji, dva učitelja, en upravni ravnatelj, en uradniški pripravnik, ena uradnica, en sluga in sedem dnevnikačarjev. Letos so pa nastavili še tri redne profesorje. Zraven njih je še več honorarnih predavateljev. Država pripravlja za srbsko umetnostno akademijo tudi posebno palačo, ki jo bodo šele zidali, in ima v ta namen že nekaj milijonov dinarjev na strani.

V Zagrebu je prejšnja akademija za umetnost tudi že državna oziroma sedaj banovinska visoka šola. Na njej so nastavljeni 4 redni in 8 izrednih profesorjev, 2 učitelja, 1 tajnik, 1 glavni arhivar, 1 upravni ravnatelj, 1 pripravnik, 2 slugi in 6 dnevnikačarjev. Je pa nastavljenih tudi še več honorarnih predavateljev.

Vprašanje je, kako naj bi bila organizirana slovenska umetnostna akademija v Ljubljani, da bi v resnici odgovarjala našim potrebam in da bi bila v korist pravičnemu razvitku slovenske oblikujoče umetnosti. Pri tem mislimo na načelni sestav, ne toliko na zunanjo organizacijo.

Slovenska visoka šola za oblikujočo umetnost bi morala izpolniti dve zahtevi: 1.) Vzgojiti bi morala umetniški naraščaj tako da bi imel tipično slovenski, samorastli značaj in bi mu morala dati za to potrebno podlago. 2.) Obiskovalci slovenske visoke šole za umetnost pa bi morali biti v stiku tudi z veliko oblikujočo umetnostjo in črepati tudi iz nje svoje znanje.

Po naših mislih bi naj imela prihodnja slovenska umetnostna akademija le 4 letnike in naj bi dajala le osnove za umetnostno izobrazbo, seveda trdne osnove. Biti bi morala torej drugačna kot pa hrvaška ali pa srbska umetnostna akademija, na katerih slovenski umetnostni naraščaj ne dobi pravega znanja, posebno ne v klasični umetnosti, kar se hudo pozna našim slikarjem in kiparjem, ki so študirali v Zagrebu in v Belgradu. Zagreb in Belgrad našemu umetnostnemu naraščaju še od daleč nista dala tistih tehničnih sposobnosti, kakor jih je imel naš starejši umetniški rod. Če bo šlo tako naprej, bo slovensko oblikujoče ustvarjanje izgubilo na kakovosti. Nič ne de, če se hrvaška in srbska umetnostni visoki šoli branita slovenskih obiskovalcev, kakor pripovedujejo.

Slovenska umetnostna akademija v Ljubljani naj bi imela le splošno šolo. Zaradi tega naj bi imela torej le 4 letnike. Za te štiri letnike bi zadostovali štiri profesorji, ki pa bi morali imeti tudi že prakso v poduku, ne le samo formalno usposobljenost, da bi res dosegli učne uspehe. Zraven teh učnih moči naj bi podučevali honorarni nastavljenici umetnostno zgodovino, anatomijo in perspektivo. Zadostovala bi še dva asistenta, zraven upravnega osebja. Specialnih šol slovenske visoke šole za umetnost ne bi imela.

Akademije za oblikujočo umetnost pri velikih evropskih narodih imajo po navadi 8 letnikov, ker imajo zraven splošne šole še specialne šole. Slovenska umetnostna akademija bi morala za to dobiti zvezo z eno ali več velikih evropskih umetnostnih akademij tako, da bi sprejemale te akademije absolvente slovenske umetnostne akademije v svoje specialne šole, pripoznavale izpričevala naše akademije iz splošne šole, slovenska umetnostna akademija bi pa nostrificirala izpričevala specialnih šol ene ali druge velikih evropskih umetnostnih akademij, s katerima bi imela tozadevni dogovor. Vsak obiskovalec slovenske visoke šole za oblikujočo umetnost bi bil za to prisiljen, če bi hotel doseči naslov akademskega slikarja oziroma kiparja, da bi dovršil tudi še specialne šole na tisti veliki evropski umetnostni akademiji, s katero bi imela zvezo slovenska umetnostna akademija.

S katerimi velikimi zamejskimi akademijami naj bi slovenska akademija dobila zveze, je današnji dan težko reči. Biti bi pa morali to zavodi, na katerih goje pravo in resnično vseevropsko oblikujočo umetnost v mednarodnem smislu, ne pa v plemenskem ali političnem smislu.

Pri nas se ukvarja s čopičem in dletom kakšnih sto slikarjev in kiparjev, samo od slikanja in kiparstva pa živi gotovo kak-



šnih 60 do 70 ljudi. Umetniškega naraščaja je čimdalje več, tako da marsikoga skrbi, kako bodo mogli že ti ljudje živeti, ker potrebe po umetnostnih izdelkih ni tako velike. Marsikdo izmed naših oblikujočih umetnikov se za to boji, da bi bilo še več umetniškega naraščaja pri nas, če bi bila ustanovljena v Ljubljani visoka šola za oblikujočo umetnost. Po našem mnenju pa se da ta stvar urediti tako, da se določijo strogi sprejemni pogoji za sprejem obiskovalcev slovenske umetnostne akademije in da bi bili povrh še sprejemne skušnje res stroge. Tako bi prišli v slovensko visoko šolo za oblikujočo umetnost samo res nadarjeni ljudje in bi bilo najbrž umetniškega naraščaja morda celo manj kot dandanes.

Nekateri mislijo, da bi nam zadostovala tudi le višja obrtna šola namesto umetnostne akademije. Po našem mnenju pa je treba že za to, ker sta v Belgradu in Zagrebu umetnostni akademiji, da dobi tudi Slovenija visoko šolo za oblikujočo umetnost in to takoj, brez vsakega odlašanja.

—o—a—

## Nova glasbena ustanova

Kakor slišimo, je naš skladatelj prof. Slavko Osterc tako na tihem ustanovil »Collegium musicum slovenicum«, kjer bodo še v tej sezoni seznanjali zainteresirane ljudi s slovensko novodobno glasbo. Koncerti (intimni) bodo v mali filharmonični dvorani. Sistem, ki je po prepričanju ustanovitelja žal pri nas edino mogoče, bo ta, da bo vsak, ki bo na sporedu, posredno ali neposredno razprodal »toliko in toliko« vstopnic. Suficiti da so zagotovljeni, s tem pa tudi sodelujoči. Reklame v listih ne bo, razen kakega idejnega postavka.

## NAŠE REVIJE

### „Dejanje“ in marksizem

»Sodobnost« in njen Andrej Beličan sta vzpodbudila Edvarda Kocbeka, da je v 10. številki »Dejanja« odmeril lep prostor marksizmu. Najbrž bo še nadaljeval s svojimi razmišljanji. Vsekakor bi bilo to koristno, ker s to številko ni povedalo »Dejanje« svojega stališča tako jasno, kakor bi ga bilo moralo in kakor ga je najbrž hotelo. Besede imajo v različnih časih različne pomena. »Marksizem« ima pa to srečo, da ima danes kar več pomenov; za njim se skriva marsikaj, na kar bi Marx odgovoril: »Potem nisem več marksist«, kakor je rekel malo pred svojo smrtjo prijateljem, ki so mu razlagali svoj »marksizem«. Nekateri — prav nameno — spravljajo pod marksizem vse, kar ima količkaj opravka s socializmom. Drugi pa prav dobro ločijo n. pr. demokratični socializem od boljševizma. Kako misli Kocbek o tem, bomo, upajmo, še brali.

V uvodni razpravi »Človek proti človeku« zavrže Kocbek najprej idealistično miselnost: »Če smo v nasprotju s kako miselnostjo, potem smo v nasprotju najprej in predvsem s tako imenovano idealistično miselnostjo, kakor danes imenujemo miselnost meščanskega duha, ki ima v filozofiji svojega početnika v Kantu in kantovskih idealističnih racionalistih (Fichte — Schelling — Hegel). Idealizem predstavlja namreč močno miselno korenino sodobnega človeškega zla.«

Prav zato je tudi proti marksizmu:

»Dasi je Marx videl substanco le v materiji in s tem postavil hegelijanizem na glavo, vendar je njegovo pojmovanje materije in človekovega razmerja do sveta ostalo v bistvu enako Heglovemu: tudi njemu gre za idealistično abstrakcijo... Tudi njemu gre za to, da se z racionalno rešitvijo dvigne nad resničnost in jo tehnično obvlada v duhovnem in snovnem pogledu.«

To bi bila filozofija.

V odgovoru Beličanu očita marksistom tudi amoralnost. Amoralnost tiste struje, ki si prisvaja monopol nad marksizmom, pa obesi okoli vratu samemu Marxu: »Amoralnost marksistov je torej tesno povezana z njih zgodovinskim pojmovanjem resnice.« Za to amoralnost, ki da tiči v sami Marxovi teoriji, je po Kocbekovem mnenju najboljši dokaz v tem, da je »že Marx trdil, da se pretirano zlo more izprevreči v dobro... Poznejši učenci so še bolj utrdili dialektično pot, ki se v njej zlo izpreminja v dobro.«

## Da — Ne!

Ista številka »Dejanja« razpravlja tudi o zunanji politiki Moskve (ZSSR) in ima nasproti njej zelo »široko« stališče, s katerim odobrava amoralnost Stalinove politike; iz tega bi sklepali, da pri »Dejanju« ne obsojajo vsi amoralnosti v praksi tako, kakor jo Kocbek odločno zavrača v teoriji.

Pisec te zunanje-politične razprave J. Z. pravi najprej: »ZSSR je dejansko nevtralna, toda... si te nevtralnosti nikakor ne smemo predstavljati v statičnem smislu, kakor to besedo uporablja meščanski slovar. Ta nevtralnost je... samo nevtralnost »druge fronte«, s katero tudi oba vojskujoča se tabora zavedno in prenišljeno računata.« — To bi imenovali mi, oprustite, izrazito »marksistično« opravičevanje »marksizma« moskovske politike.

Nato zagovarja razne amoralnosti moskovske politike med sedanjo vojno in preide na slovanstvo: »Zanimivo je tudi vprašanje slovanstva, ki ga je s posebno ljubeznijo sprožil bivši senator g. Ivan Hribar v zadnjih številkah »Misli in Dela«. Z njegovimi simpatičnimi zaključki se moramo v marsičem strinjati.« Kakor je Moskva doslej skoraj vse preklicala, je zanikala predvsem vsako slovensko usmerjenost svoje politike. J. Z. ve za to in zagovarja ta demanti tako-le:

»Agencija Tass je vedno zanikala sleherno slovensko orientacijo zunanje politike ZSSR. Na drugi strani pa tudi marksistična ideologija odklanja vsako tako zastarelo in meščansko vrednotenje narodnosti. Vendar pa je gotovo, da zunanja politika ZSSR izkorišča tudi to meščansko čustvo v slovenskih deželah. Če tega ne bi storila, o njej pač ne bi mogli trditi, da vodi realistično politiko.« Tako nam naenkrat amoralno politiko istijo z realistično politiko!

Po vsem pritrditvam temu stalinovskemu »realizmu« se pa J. Z. na koncu sestavka le ustraši njegovega »moralnega relativizma«. Če pustimo ob strani ta evfemistični izraz za Stalinovo politiko, moramo priznati, da J. Z. pravilno ocenjuje nasledke njegove politike, ko pravi:

»Z uveljavljenjem tega moralnega relativizma ZSSR slabi svoje stališče nositeljice novega pravičnega in etičnega socialnega reda in postaja vedno bolj predstavnica totalitarne države... To pa lahko postane usodno za ZSSR samo.«

S tem pravilnim zaključkom pa demantira »Dejanje« vso svojo razpravo o ZSSR. Tako-le da - ne stališče lahko pomiri ljudi, ki ne vedo, kam bi se odločili, ne more za zadovoljiti niti Beličanov niti demokratskih ljudi.

—kr—

### „Planinski vestnik“

je zaključil svoj 40. letnik z dvojno številko, ki prinaša kazalo vsebine in pisateljev in seznam slik in zemljevidov v vseh 40 letnikih »Planinskega Vestnika« od 1895. do 1940. leta. To kazalo je sestavil g. Jos. Wester, ki je s tem podal celoten pregled vsega bogatega gradiva o našem planinstvu. S tem vestnim delom je g. Wester napravil veliko uslugo vsem, ki se zanimajo za kakršno koli poglavje ali kakršnega koli človeka iz slovenskega planinskega delovanja.

Hkrati s to zaključno številko 40. letnika je izšla 1. številka za l. 1941., ki prinaša razpravo Slavka Peršiča o cepinu in njegovi uporabi v planinah, sestavek Marijana Čadeža »Kdaj in zakaj pri nas sneži«, poročilo Uroša Zupančiča o vzponu na Veliko Goličico pozimi, Pavla Kemperla o zimskem vzponu na Tursko goro in razne kratke vesti.

### Avgust Pirjevec, Knjižnice in knjižničarsko delo

Založila družba sv. Mohorja, 358 strani.

To je prvo korenito slovensko delo o knjigi in knjižnicah. Vsa vsebina razodeva, da je delo napisal knjižničar, ki ljubi knjigo in pozna svojo stroko. Napisano je s tako ljubeznijo do stvari in tako zanimivo, da bo našlo hvaležne bralce ne samo med knjižničarji in knjigoslovci, temveč med vsemi ljudmi, ki se zanimajo za ljudsko omiko in kulturni napredek.

Pisatelj je z vseh strani obdelal snov, ki jo zajema naslov. Najprej podaja zgodovinski pregled od knjižnic starega pagankega, toda zelo kulturnega veka, preko cerkvenih in samostanskih knjižnic sred-

njega veka, nato prvih posvetnih in javnih knjižnic do raznih oblik moderne knjižnice. V drugem in tretjem poglavju nam riše moderno knjižničarstvo v posameznih deželah; na najvišji, za naše razmere res zavidljivi stopnji so knjižnice v anglosaških deželah (v Britaniji in Sev. Ameriki).

Posebej podaja pregled o razvoju samostanskih, zasebnih, znanstvenih, učiteljskih, šolskih in ljudskih knjižnic na Slovenskem. Ljudskih knjižnic je precej, vprašanje pa je, kake knjige imajo v svojih predalih in katere pisatelje najbolj izposojajo. Tu dobro pravi avtor: »Bralce, ki prebere v enem letu vse zvezke slovenskega Karla Maya, ima sicer častno mesto v statistiki ljudske knjižnice, se ni pa niti za korak približal slovenski kulturni skupnosti.« Na slabo kvaliteto mnogo ljudskih knjižnic je močno vplivalo nazadnjaštvo. »Izločiti in obvarovati smo hoteli ljudstvo pred Aškercem, Trdinom, Tavčarjem, Cankarjem, zato pa beremo še danes »Grofice beračice«. Mislili smo, da bomo obvarovali ljudstvo pred pohujšanjem nove dobe, ki ga ne prinašajo knjige, ampak življenje in življenske razmere s tem, da postavimo v ljudske knjižnice čim več nedolžne mladinske literature, pa smo morali že pred vojno spoznati, da je plaža z Dunaja in Zagreba zalila zadnjo gorsko vasico.« Ljudskim knjižničarjem daje pisatelj dobre nasvete tako za njihovo vzgojno kakor tehnično delo.

Obširno razpravlja Pirjevec o notranji organizaciji knjižnic, o nabavljanju, katalogizaciji in statistiki knjig ter o knjižničarskem poklicu.

Nazadnje primerja našo zaostalo bibliotечно zakonodajo z ameriško, angleško, švedsko, dansko in finsko.

To knjigo vsem toplo priporočamo.

—Kr—

## Jezikovni kotiček

### Za »jutrovščino« bo potreben slovar

»Jutro« vedno bolj opušča slovenskih jezik in goji in spopolnjuje neko čudno svojo latovščino, za katero bo Knafljeva ulica skoraj morala izdati poseben slovar, ako hoče, da jo bodo Slovenci z razumevanjem brali. Kateri Slovenec naj n. pr. razume tole »Jutrovo« poročilo o napadu nemških bombnikov na London (v 6. številki):

Metropola je prebila spet ognjeno preizkušnjo, a je izšla iz nje z neokvarjeno obratno mašinerijo.

Sploh so pri »Jutru« zelo nerodni. Medtem ko vsepovsod sneg lepo kopni ali se taja že pri majhni toploti, porablja zanj »Jutrovci« ogromno energije, ko ga topé kakor na Jesenicah trdo železno rudo.

Menda g. o. ne bo rekel, da je »pretiran jezikovni scientizem«, ako pribijemo take napake, temveč bo rajši naprosil svoje tovariše, naj se poboljšajo, kakor bi mi prosili njega, naj med časnikarji in »novinarji« ne omahuje z žurnalisti in publicisti.

—Kr—

### „Novice“ in „Novine“ v slovenskem časnikarstvu

Slovenci smo imeli doslej štiri časnike, ki so se imenovali »Novice«. Prvi naš list sploh so bile Vodnikove »Novice«, ki so

začele izhajati 1797. leta. Skoraj pol stoletja pozneje, 1843. leta, so prišle na svetlo Bleiweisove »Novice«. Leta 1885. je začel izdajati tiskar Krajec v Novem mestu »Dolenjske novice«, a leta 1918. je izhajal Sušteršičev dnevnik »Novice«. Tudi »Novičarja« smo imeli, in sicer je izhajala leta 1893. priloga »Eдинosti« v Trstu pod tem imenom.

»Slovenija« je pisala v 49. številki z dne 21. decembra 1940. leta, da doslej Slovenci nismo še imeli časnika, ki bi se bil imenoval »Novine«. Ta trditev je zmotna. Dva takšna lista namreč smo imeli doslej. Prvega je izdajal profesor Konšek v revolucionarnih letih 1848. in 1849. pod imenom »Celjske slovenske novice«, oziroma »Celjske novice« in »Slovenske novice«. Ta list je bil radikalen v cerkvenem oziru, ker je zagovarjal ločitev šole od cerkve ter odpravo samostanov, cerkvenega imetja in neoženjenosti duhovnikov. Urednik je pozneje obljubil, da takšnih sestavkov ne bo več sprejemal v svoj list, ker so ga bili zaradi tega prijemali. Drugi časnik s tem imenom so pa Kleklove »Novine Slovenske krajine«.

Toliko v zgodovinsko pojasnilo o tem vprašanju, ki dokazuje, da so imeli krajski Slovenci »Novice«, a štajerski »Novine«.

Dostavek uredništva. — Ta zanimiva zgodovinska ugotovitev seveda prav nič ne spreminja dejstva, da je beseda novina v pomenu časnik neslovenska, prav tako, kakor je neslovensko tudi predbacivanje ali zaprepaščenje ali podobne jezikovne nakaze, če jih prav ljudje brez jezikovnega čuta še zmeraj rabijo.

## Popravek

V zadnji številki »Slovenije« se je v poročilu o koncertu Ljubljanske filharmonije 30. dec. 1. 1940. pripetila očitna tiskovna napaka, ki jo je že gotovo vsak bralec sam opazil. Namesto imena Osterčeve skladbe »Marta« se mora pravilno glasiti ime te sklabe »Mati«.

Uredništvo

Urednik in izdajatelj: Ivan Zorec, pisatelj v Ljubljani

## Zlate ure

najcenejše  
prodaja tudi  
na obroke

## M. ILGER & SIN

MARIBOR  
GOSPOSKA UL. 15

## ALI ŽE VESTE?

Zbrano delo našega tako odličnega pesnika

## DRAGOTINA KETTEJA

je izšlo pri

## NOVI ZALOŽBI

Prav tam je bil izdan pravkar izvirni roman

## JASTREB KROŽI

Najlepše literarno darilo

## ZBRANI SPISI IVANA CANKARJA

vezani v rdeče usnje!

